TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRLIGI
TÜRKMENISTANYŇ MILLI BILIM INSTITUTY

INFORMATIKA 7

Türkmenistanyň orta mekdepleriniň VII synplary üçin interaktiw-multimedia elektron gollanmasy

AŞGABAT 2014

Kompýuteriň gurluşlary
Prosessor we operatiw ýat barada düşünje

Kompýuteriň ähli gurluşlarynyň toplumyna onuň **apparat üpjünçiligi** diýilýär. Bu gurluşlaryň düzümi çözülýän meselä baglylykda üýtgedilip bilner. Kompýuterleriň **esasy düzümi** şu aşakdakylardyr:
Sistema blogy,monitor,klawiatura,syçan.

Prosessor – kompýuteriň esasy gurluşy, beýnisi bolmak bilen hasaplamalary, programmalary ýerine ýetirýär. Bu gurluş informasiýalary işläp taýýarlamak üçin niýetlenendir

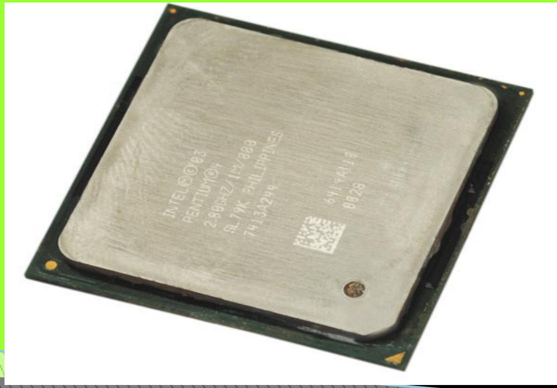

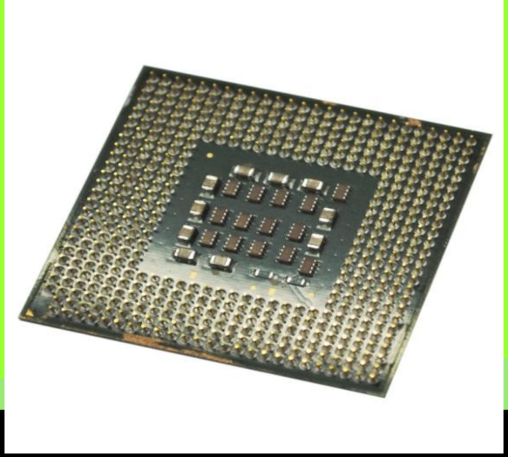

Prosessoryň esasy häsiýetleri : takt ýygylygy, razrýadlylygy, modelidir

Takt ýygylygy – prosessoryň bir sekundyň dowamynda ýerine ýetirýän taktlarynyň sanydyr. Dürli amallar bir we birnäçe taktlary eýeläp biler. Takt ýygylygy **gers** (Gs) hasabynda ölçelýär.

Prosessoryň razrýadlylygy – onuň şol bir wagtda işläp taýýarlaýan ikilik sifrleriniň (bitleriň) mukdarydyr. Häzirki zaman prosessorlarynyň aglabasy 32 bitlik ýa-da 64 bitlik razrýada eýedir.

Kompýuteriň beýleki bir möhüm gurluşy – onuň ýadydyr

Ýat – informasiýalary saklamak üçin niýetlenen gurluşdyr. Informasiýalary saklamak üçin, ýadyň dürli görnüşleri ulanylýar

Operatiw ýat (operatiw ýatda saklaýjy gurluş) – berlenleri we programmalary olaryň ýerine ýetirilýän wagty ýatda saklamak üçin niýetlenendir

Operatiw ýatda saklaýjy gurluş bir bütewi ýere ýygnalan mikroshemalaryň ýygyndysyny öz içine alýar

Informasiýa göterijä ýazyp boljak informasiýanyň iň aňryçäk möçberine onuň **sygymy** diýilýär. Informasiýa mukdarynyň ölçeg birligi deregine **baýt** kabul edilendir. Informasiýa göterijileriň sygymy aşakdaky birliklerde ölçelýär:

1 Kbaýt (kilobaýt) = 1024 baýt;
1 Mbaýt (megabaýt) = 1024 Kbaýt;
1 Gbaýt (gigabaýt) = 1024 Mbaýt;
1 Tbaýt (terabaýt) = 1024 Gbaýt;
1 Pbaýt (petabaýt) = 1024 Tbaýt.

Informasiýany uzak möhletleýin ýatda saklaýan gurluşlar:

- gaty magnit disklerinde ýygnaýjylar;
- çeýe magnit disklerinde ýygnaýjylar;
- optiki disklerde ýygnaýjylar (CD-ROM).

Informasiýany uzak möhletleýin ýatda saklamagyň möhüm gurluşy – informasiýany gaty magnit disklerinde ýygnaýjydyr, oňa **winçester** diýilýär. Ol üsti magnit örtükli, üstünde ýazýan we okaýan kellejik ýerleşen, aýlanýan diskleriň toplumydyr

Giriş-çykyş gurluşlary:monitor,printer,skaner,web-kamera

Klawiatura – informasiýalary kompýutere girizmek üçin ulanylýan gurluşdyr

Monitor – informasiýalary görmek üçin niýetlenen gurluşdyr. Häzirki döwürde monitorlaryň iki görnüşi ulanylýar:

- elektron şöhle turbajygy esasyndaky monitorlar;
- tekiz, suwuk kristallaşdyrylan monitorlar.

MATRISALY, LAZER WE AKYMLAÝYN PRINTERLER

– **Matrisaly** printeriň iş prinsipi çap ediji kel-lejikdäki iňňäniň urgysy netijesinde reňkiň kagyz ýüzüne geçmegine esaslanandyr.

– **Lazer** printerlerinde reňk (to-ner) lazeriň ýagtylyk impulsyny alan, ýagtylyga duýgur barabanyň üsti arkaly kagyza geçýär.

– **Akymly** printerde bolsa reňk damjalary çap ediji kellejikden pürkülýärler.

Skaner – şekilleri kompýuteriň ýadyna girizmek üçin gurluş

Web-kamera bolsa şekilleri görmäge mümkinçilik berýär, degişli programmalary bolan halatynda wideoaragatnaşygy we wideogözegçiligi üpjün edýär

Interaktiw-multimedia elektron gollanmany taýýarlanlar:

Saryýew Döwran
Ataýew Kakageldi
Garýagdyýew Orazberdi